

УДК 343

DOI <https://doi.org/10.32782/klj/2025.3.47>**Скічко І. А.,**

доктор філософії в галузі права,
асистент кафедри публічно-правових дисциплін
Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського

Капелюха А. В.,

доктор філософії в галузі права

ТИПОВІ СЛІДЧІ СИТУАЦІЇ ТА ПРОГРАМИ ДІЙ СЛІДЧОГО НА ПОЧАТКОВОМУ ЕТАПІ РОЗСЛІДУВАННЯ КОЛАБОРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Анотація. Криміналістична методика виникла в результаті інтеграції та диференціації наукових знань та охоплює передові досягнення криміналістичної техніки й тактики, зокрема щодо оптимальної організації розслідування кримінальних правопорушень і судового розгляду певних категорій проваджень. Визначаючи, що наука криміналістика передбачає систематизацію характерних рис конкретному кримінальному правопорушенню та надання слідчому найбільш ефективного алгоритму дій, слід зауважити, що важливим є встановлення переліку й детальна систематизація цих характерних рис. Тож метою нашого дослідження є розгляд типових слідчих ситуацій та програми дій слідчого на початковому етапі розслідування такого кримінального правопорушення як колабораційна діяльність. На наш погляд, слід визначити, що типовою слідчою ситуацією під час здійснення досудового розслідування колабораційної діяльності є такі обставини, за яких особа-колабораціоніст є відомою, проте перебуває на окупованій території й відповідно фізичний доступ до неї є неможливим. Другою типовою слідчою ситуацією є вчинення колабораційної діяльності на підконтрольній Україні території, що зумовлює потребу в застосуванні слідчим іншого криміналістичного інструментарію для доведення вини злочинця та притягнення його до кримінальної відповідальності. Крім того, звернуто увагу на здійснення досудового розслідування щодо особи, яка залишила територію України (*in absentia*). На нашу думку, така типова слідча ситуація може розглядатися вченими й дослідниками як окремий вектор, що потребує нестандартного підходу слідчого до розв'язання поставлених криміналістичних завдань з метою забезпечення притягнення до кримінальної відповідальності особи, що вчинила це діяння та залишила територію України. Також слід наголосити на тому, що в цьому разі важливу роль відіграє взаємодія слідчого й прокурора в досудовому розслідуванні, оскільки саме органи прокуратури є уповноваженими суб'єктами на міжнародну взаємодію під час здійснення досудового розслідування. Зроблено висновок, що зміст і сутність програмування дій слідчого на основі узагальнених рис і ознак типових слідчих ситуацій полягає в можливості ефективізації процесів здійснення досудового розслідування на основі діючої слідчої та судової практики з уникненням тих прорахунків і прогалин, що вже були допущені відповідними суб'єктами в інших кримінальних провадженнях. Слід звернути увагу на те, що використання досвіду здійснення досудового розслідування суміжних з колабораційною діяльністю кримінальних правопорушень (таких як державна зрада, шпигунство тощо) є доречним під час формування засад криміналістичної методики доказування в кримінальних провадженнях щодо колабораційної діяльності.

Ключові слова: криміналістична методика, типові слідчі ситуації, програми дій слідчого, початковий етап розслідування, колабораційна діяльність.

Skichko I. A., Kapeliukha A. V. Typical investigative situations and investigator's action plans at the initial stage of investigating collaborative activities

Abstract. Criminalistic methodology arose as a result of the integration and differentiation of scientific knowledge and covers the latest achievements in criminalistic techniques and tactics, in particular regarding the optimal organization of criminal investigations and court proceedings in certain categories of cases. Given that the science of criminalistics involves systematizing the characteristics of a specific criminal offense and providing investigators with the most effective algorithm of actions, it should be noted that it is important to establish a list and detailed systematization of these characteristics. Therefore, the purpose of our study is to consider typical investigative situations and the investigator's program of actions at the initial stage of investigating such a criminal offense as collaboration. In our opinion, it should be determined that a typical

investigative situation during a pre-trial investigation of collaboration is one in which the collaborator is known but is located in occupied territory and, accordingly, physical access to them is impossible. The second typical investigative situation is the commission of collaborationist activity in territory controlled by Ukraine, which necessitates the use of other forensic tools by the investigator to prove the guilt of the offender and bring them to criminal responsibility. In addition, attention is drawn to the conduct of a pre-trial investigation of a person who has left the territory of Ukraine (in absentia). In our view, it should be determined that a typical investigative situation during a pre-trial investigation of collaboration activities is one in which the collaborator is known but is located in occupied territory and, accordingly, physical access to them is impossible. The second typical investigative situation is the commission of collaborationist activities in territory controlled by Ukraine, which necessitates the use of other forensic tools by the investigator to prove the guilt of the criminal and bring them to criminal responsibility. In addition, attention is drawn to the conduct of a pre-trial investigation of a person who has left the territory of Ukraine (in absentia). In our opinion, such a typical investigative situation can be considered by scientists and researchers as a separate vector that requires a non-standard approach by the investigator to solving the forensic tasks set in order to ensure the criminal prosecution of the person who committed the act and left the territory of Ukraine. It should also be emphasized that in this case, the interaction between the investigator and the prosecutor in the pre-trial investigation plays an important role, since it is the prosecutor's office that is authorized to engage in international cooperation during the pre-trial investigation. It was concluded that the content and essence of programming the actions of an investigator based on the generalized features and characteristics of typical investigative situations lies in the possibility of streamlining the processes of conducting a pre-trial investigation based on current investigative and judicial practice, avoiding the mistakes and omissions that have already been made by the relevant subjects in other criminal proceedings. It should be noted that the use of experience in conducting pre-trial investigations of criminal offenses related to collaboration (such as treason, espionage, etc.) is relevant when forming the principles of criminalistic methods of evidence in criminal proceedings concerning collaboration.

Key words: *criminalistic methodology, typical investigative situations, investigator's action plans, initial stage of investigation, collaboration.*

Вступ. Криміналістична методика виникла в результаті інтеграції та диференціації наукових знань та охоплює передові досягнення криміналістичної техніки й тактики, зокрема щодо оптимальної організації розслідування кримінальних правопорушень і судового розгляду певних категорій проваджень. Як цілком слушно зазначає В. А. Журавель, саме в криміналістичній методиці «відображено комплекси методів, засобів, прийомів та рекомендацій типізованого характеру, викладених в описовій або формалізованій формі щодо раціональної організації процесу збирання, оцінки та використання доказової інформації відповідно до специфіки вчинення й розслідування різних злочинних виявів і судового розгляду кримінальних проваджень» [1, с. 24]. Крім того, варто погодитися з ученими, які вважають, що криміналістична методика є особливою частиною стосовно інших структурних частин криміналістичної науки, оскільки використовує, видозмінює та пристосовує їх досягнення для виконання основних завдань кримінального провадження, а також безпосередньо наближає теоретичні напрацювання криміналістики як науки до практичних потреб правоохоронців, надаючи їм прикладного характеру [2, с. 400].

Про це зазначає у своїх дослідженнях також В. Бахін, стверджуючи, що криміналістична методика є системою наукових положень і розроблених на їх основі практичних рекомендацій з оптимального проведення розслідування злочинів [3, с. 13]. Визначаючи, що наука криміналістика передбачає систематизацію характерних рис конкретному кримінальному правопорушенню та надання слідчому найбільш ефективного алгоритму дій, слід зауважити, що важливим є встановлення переліку й детальна систематизація цих характерних рис.

Тож **метою** нашого дослідження є розгляд типових слідчих ситуацій та програми дій слідчого на початковому етапі розслідування такого кримінального правопорушення як колабораційна діяльність.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні пошуки у галузі криміналістичної методики та кримінально-процесуального доказування за зазначеним напрямом здійснювали Р. Довбаш, Т. Зелькіна, І. Пиріг, А. Форостяний, О. Хабло, А. Швед, Д. Шумейко та інші.

Виклад основного матеріалу. У вітчизняній правовій думці привертає увагу позиція С. Чернявського, котрий доводить, що пред-

метом пізнання в методиці розслідування є закономірності, що об'єднують певні види злочинів, які побудовані за кримінально-правовою ознакою (в основі – об'єкт злочинного посягання), або групи злочинів, виділені за криміналістично значущими ознаками. Для забезпечення ефективності методичних рекомендацій криміналістика адаптує досягнення інших наук (природничих, технічних) [4, с. 177–183]. Водночас кризь призму складу кримінального правопорушення колабораційної діяльності, що прямо передбачено Кримінальним кодексом України, надскладним було б групування тих чи інших ознак, різних типів і видів колабораційної діяльності, у зв'язку з чим доцільно звернути увагу на слідчу практику, що сформувалася в умовах здійснення досудового розслідування відповідного кримінального правопорушення в умовах дії правового режиму воєнного стану.

Важливим є застосування аналогії в криміналістиці з огляду на потребу ефективного здійснення досудового розслідування колабораційної діяльності. Так, наприклад, науковці зазначають, що на організацію розслідування злочинів, пов'язаних із тероризмом, впливають передусім слідчі ситуації, зумовлені: 1) існуванням сталих терористичних осередків, створених, розвинених і керованих як у межах, так і за межами країни спрямування терористичної діяльності, для вчинення терористичних актів (навчання тероризму), діяльність яких має триваючий характер і загальновідомі цілі; 2) разовими актами (діями), що мають ознаки тероризму й зумовлені конкретною обстановкою в країні вчинення злочину чи ставленням до конкретної особи (групи осіб) у певному місті, місцевості; 3) ситуацією, за якої особа, яка вчинила злочин терористичної спрямованості, не встановлена, у зв'язку з чим здійснюються побудова та перевірка версій щодо встановлення особи, яка вчинила злочин, за такими напрямками: за слідами та предметами, залишеними на місці події, зокрема слідами вогнепальної зброї, боєприпасів, вибухових речовин і вибухових пристроїв, отруйних та інших небезпечних речовин і предметів, що становлять небезпеку для життя та здоров'я громадян; за ознаками зовнішності підозрюваних, зафіксова-

них у пам'яті свідків, потерпілих, на записах із камер відеоспостереження чи інших фіксуючих пристроїв (під час закладки вибухівки, у визначений час поряд із місцем вчинення злочину та ін.); за способом учинення злочину (якщо кримінальний почерк серії злочинів збігається); за слідами, залишеними на тілі й одязі злочинців (за запаховими слідами, слідами мікрочасток, що залишилися під час підготовки вибухового пристрою, за пораненнями від збройного спротиву тощо)» [5]. Відповідно, на нашу думку, слід визначити, що типовою слідчою ситуацією під час здійснення досудового розслідування колабораційної діяльності є такі обставини, за яких особа-колабораціоніст є відомою, проте перебуває на окупованій території й відповідно фізичний доступ до неї є неможливим. Другою типовою слідчою ситуацією є вчинення колабораційної діяльності на підконтрольній Україні території, що зумовлює потребу в застосуванні слідчим іншого криміналістичного інструментарію для доведення вини злочинця та притягнення його до кримінальної відповідальності.

Є. Коваленко виокремлює три слідчі ситуації в розслідуванні терористичних злочинів: «1) коли особу, яка вчинила злочин терористичної спрямованості, встановлено. У цьому випадку розслідування здійснюється шляхом побудови та перевірки версій стосовно суб'єкта злочину, коли є підстави припускати винуватість певної особи, стосовно місця проходження військової та диверсійної підготовки, необхідної для вчинення терористичних злочинів, стосовно організаторів та спільників, стосовно свідків підготовки та вчинення терористичних злочинів, які можуть підтвердити винуватість особи, тощо. Висуваються версії про суб'єктивну сторону злочину – мотив (матеріальний, ідеологічний тощо), мета злочину (привернути увагу органів влади, залякати населення, диверсія на військовому об'єкті тощо); 2) підозрюваний (підозрювані) переховується від органів слідства та суду з метою ухилення від кримінальної відповідальності і його (їх) місцезнаходження невідоме. У такому разі особу оголошують у розшук, слідчий відпрацьовує версії щодо місцезнаходження підозрюваного спільно з органами й підрозділами Національної поліції на підставі наказу СБ України та

МВС України «Про взаємодію Служби безпеки України та Міністерства внутрішніх справ України в питанні розшуку осіб» [5]. Слід зазначити, що досудове розслідування терористичної діяльності схоже за своєю структурою з розслідуванням колабораційної діяльності, оскільки ці обидва злочини належать до категорії злочинів проти основ національної безпеки України, що уможлиблює застосування типових методів способів і засобів криміналістичного забезпечення здійснення досудового розслідування та ефективного притягнення особи до кримінальної відповідальності в межах чинного законодавства України.

Застосування такого методу та відповідних способів вітчизняні дослідники неодноразово оцінювали як спосіб ефективізації функціонування органів досудового розслідування. Так, Л. Полуніна зазначає, що слідчий, розслідуючи кримінальне правопорушення, має змогу аналізувати наявну криміналістично значущу інформацію, до кола якої належить низка факторів, що власне її формують, а також ті перемінні, що спричиняють складнощі в здійсненні досудового розслідування [6]. На нашу думку, типологізація слідчих ситуацій, що виникають під час здійснення досудового розслідування колабораційної діяльності, дозволяє уникнути фактів і випадків непритягнення осіб-колабораціоністів, що реально вчинили такі діяння до кримінальної відповідальності. У цьому разі виокремлення типовостей у конкретних ситуаціях і типових слідчих ситуацій загалом уявляється як робота над помилками, яких припустилися під час здійснення досудового розслідування.

До принципів побудови будь-якої окремої криміналістичної методики можна зарахувати: «1) правову основу – обов'язкове врахування дослідником вимог нормативно-правових актів, що стосуються розроблюваної методики; 2) наукову основу, тобто знання та використання сучасних досягнень криміналістики та інших наук, положення яких є необхідними для побудови відповідної методики, а також дотримання загальних правил науково-дослідної діяльності в процесі її формування; 3) інформаційно-практичну основу, що означає обов'язкове ґрунтовне вивчення дослідником злочинної діяльності певного

виду, особливостей діяльності щодо виявлення, розкриття та розслідування відповідного різновиду злочинів, запобігання їм, а також урахування потреб і можливостей оперативно-розшукової, слідчої, експертної та судової практики» [7, с. 88]. У цьому контексті варто зазначити, що правова основа розробленої методики досудового розслідування колабораційної діяльності обов'язково базується на чинних нормах Кримінального процесуального кодексу України і ратифікованого Верховною Радою України міжнародного законодавства, що дозволить забезпечити притягнення до кримінальної відповідальності осіб-колабораціоністів, як в Україні, так і в міжнародних судових інституціях.

Наукову основу становлять напрацювання дослідників, які спрямовують і формують розуміння криміналістичного версіювання планування та криміналістичної типологізації слідчих ситуацій, що в перспективі формує стійку науково-практичну конструкцію, котру слідчий може застосовувати під час реального здійснення досудового розслідування колабораційної діяльності.

Інформаційно-аналітична основа як принцип побудови окремої криміналістичної методики базується на тому, що в її основу в обов'язковому порядку мають бути закладені статистичні й інформаційні показники здійснення досудового розслідування того чи іншого виду кримінального правопорушення. Причому застосування статистичної інформації як органів прокуратури, так і судової влади, а також органів досудового розслідування, що здійснюють розслідування відповідних кримінальних проваджень, безперечно, є позитивним явищем, що сприяє взаємозв'язку теорії та практики.

На початковому етапі розслідування колабораційної діяльності, учиненої на підконтрольній уряду України території, можуть склестися дві типові слідчі ситуації, коли: 1) особа вчинила колабораційну діяльність та перебуває на території, підконтрольній уряду України; 2) особа вчинила колабораційну діяльність на території, підконтрольній уряду України, але покинула її до початку досудового розслідування. Наведені слідчі ситуації є найбільш сприятливими, адже в подібних

випадках місця вчинення кримінального правопорушення, локалізації його слідів, перебування свідків та правопорушника знаходяться в межах фізичного доступу правоохоронців. Описана ситуація є досить типовою для досудового розслідування діянь, передбачених ч. 1 ст. 111-1 КК України. Задля вирішення цієї ситуації основним завданням слідчого (дознавача) на початковому етапі розслідування є виявлення та фіксування слідів колабораційної діяльності (зокрема й електронних (цифрових) слідів), встановлення та допит свідків і встановлення особи правопорушника. Після збирання достатніх доказів і заочного повідомлення такій особі про підозру доцільного оголосити про її розшук, зокрема й міжнародний. У випадку, якщо буде встановлено, що особа, яка, імовірно, вчинила колабораційну діяльність, з метою ухилення від кримінальної відповідальності переховується від органів слідства та суду на тимчасово окупованій території України, на території держави, визнаної Верховною Радою України державою-агресором, або якщо така особа оголошена в міжнародний розшук, на підставі ухвали слідчого судді можливе здійснення щодо такої особи спеціального досудового розслідування (*in absentia*) [8, с. 34–37]. На нашу думку, така ґрунтівна позиція сприяє укріпленню криміналістичної методики здійснення досудового розслідування колабораційної діяльності. Крім того, автор звертає увагу на здійснення досудового розслідування щодо особи, яка залишила територію України (*in absentia*). На нашу думку, така типова слідча ситуація може розглядатися вченими й дослідниками як окремий вектор, що потребує нестандартного підходу слідчого до розв'язання поставлених криміналістичних завдань з метою забезпечення притягнення до кримінальної відповідальності особи, що вчинила це діяння та залишила територію України. Також слід наголосити на тому, що в цьому разі важливу роль відіграє взаємодія слідчого й прокурора в досудовому розслідуванні, оскільки саме органи прокуратури є уповноваженими суб'єктами на міжнародну взаємодію під час здійснення досудового розслідування.

З цього приводу Л. Полуніна зауважує, що характер слідчої ситуації визначається

обсягом виконаних протягом досудового розслідування завдань; переліком обставин, що підлягають з'ясуванню, фактом встановленням осіб, причетних до вчинення, наявністю відомостей про джерела доказів і сукупністю криміналістично значущої орієнтуючої інформації тощо [6]. Варто зазначити, що обсяги та зміст інформації про вчинення кримінального правопорушення, пов'язаного з колабораційною діяльністю, безпосередньо залежать від знань й умінь слідчого з'ясовувати таку інформацію в суб'єкта, що звернувся з відповідною заявою, або ж ініціативного працівника поліції, який складає відповідний рапорт про виявлення факту колабораційної діяльності.

Спираючись на думки вчених, доречно навести декілька прикладів судової практики щодо здійснення досудового розслідування колабораційної діяльності. Так, вироком Центрально-Міського районного суду міста Кривого Рогу Дніпропетровської області від 01 грудня 2022 року в справі № 216/5345/22 було встановлено, що обвинувачений, перебуваючи за місцем свого фактичного проживання у м. Кривий Ріг (тобто на підконтрольній уряду України території), неодноразово з використанням власного мобільного телефону публічно розміщував на своїх сторінках у соціальних мережах публікації, що містили ідеї ліквідації Української державності, заперечення державного суверенітету України, підтримки окупації росією значної частини української території та приєднання її до РФ [9]. Отже, оскільки особа в цьому разі знаходиться на підконтрольній Україні території, важливим є негайне її документування одразу після отримання інформації про вчинення такого виду колабораційної діяльності, а також внесення відомостей до єдиного реєстру досудових розслідувань.

Ідеться передусім про проведення огляду медіаресурсів, де було розміщено інформацію про ідею ліквідації української державності, заперечення державного суверенітету України, підтримки окупації та інші обставини, що прямо свідчать про колабораціонізм і корелюються з відповідними кримінально-правовими ознаками в конструкції цієї статті Кримінального кодексу України. З метою належного обґрунтування слідчому судді необхідності проведення обшуку з мож-

ливістю вилучення відповідного телефонного пристрою слідчому належить надати доручення оперативним працівникам чи іншим суб'єктам щодо опитування близького кола спілкування відповідної особи або ж наближених до нього осіб за місцем проживання, роботи тощо. За умови підтвердження такого факту відповідними особами слідчий має звернутися до слідчого судді з клопотанням про проведення обшуку за місцем проживання особи або обшуку особи. У цьому разі важливим є встановлення причинно-наслідкового зв'язку та логічного ланцюга між діями особи, фактичним суспільно-небезпечним наслідком у контексті належності сторінки соціальної мережі до цієї особи та безперечної розміщення саме нею такої інформації.

Згідно з вироком Петропавлівського районного суду Дніпропетровської області від 6 вересня 2022 року в справі № 188/621/22, особу було засуджено за передавання ворогу інформації про місця розташування військових ЗСУ та коригування ворожого вогню. Обвинувачувана неодноразово вчинила інкриміновані їй діяння у м. Лисичанську протягом березня 2022 року, поки у квітні того року її не було викрито [10]. Важливим у цьому контексті є визначення форми способу та методу передання інформації про місця розташування українських військових, що безпосередньо вплине на вибір інструментарію під час здійснення досудового розслідування. За умови передавання інформації в електронний спосіб слідчому необхідно звернутися до слідчого судді з клопотанням про проведення того чи іншого обшуку з метою вилучення відповідного електронно-комунікаційного пристрою. У разі передання такої інформації в письмовому вигляді чи будь-якими іншими фізично-матеріальними засобами зв'язку можливим може бути проведення почеркознавчої експертизи, а також експертизи матеріалів і речовин тощо.

Основними завданнями органів досудового розслідування є виявлення та вилучення матеріально фіксованих слідів кримінального правопорушення, встановлення й допит свідків, встановлення особи та місця перебування ймовірного колаборанта. На підконтрольних уряду України територіях можуть вчинятися

діяння, передбачені ч. 1 та 3 (у формі здійснення пропаганди у закладах освіти), ч. 4 (у формі перерахунку грошових коштів на підтримку незаконних збройних чи воєнізованих формувань, створених на тимчасово окупованій території, та/або збройних чи воєнізованих формувань держави-агресора), ч. 6 та 7 (у формі надання збройним чи воєнізованим формуванням держави-агресора допомоги уведенні бойових дій проти Сил оборони України) ст. 111-1 КК України. Відомості про ознаки описаних діянь найчастіше виявляються завдяки повідомленням заявників-очевидців публічного висловлювання колаборанта та внаслідок моніторингу правоохоронцями мережі Інтернет [8, с. 34–37]. Відповідно, як і зазначалось попередньо, від базової конструкції типової слідчої ситуації, що виникає під час здійснення досудового розслідування кримінального правопорушення, пов'язаного з колабораційною діяльністю, залежить інструментарій, який слідчому необхідно залучити для здійснення такого досудового розслідування. Зокрема, особливість полягає в залученні особи, що володіє спеціальними знаннями, або оперативного працівника спеціальної спрямованості для виявлення, ідентифікації та фіксування доказової інформації в публічному просторі, мережі Інтернет, банках і базах даних тощо.

П. Цимбал і М. Федорчук зауважують, що слідча ситуація: 1) базується на відкритій взаємодії учасників процесу; 2) має кінцеву – єдину мету діяльності, хоч способи й засоби сторін-учасників різняться; 3) є дискретною системою, яка може бути розчленована на різні процеси, що матимуть інші характеристики [11]. О. Самойленко в контексті теоретичного опрацювання поняття й сутності ситуаційного підходу в методиці криміналістичної науки звертає увагу на те, що традиційним можна визнати розподіл слідчих ситуацій на типові та конкретні. Якщо останні є відображенням стану досудового розслідування конкретного кримінального провадження, то типові ситуації є результатом наукового узагальнення слідчої практики [11]. На нашу думку, належить погодитись з позиціями, висловленими вченими й дослідниками, оскільки попередній приклад аналізу судового вироку засвідчує,

що формування методики здійснення досудового розслідування колабораційної діяльності є неможливим без наукових напрацювань та аналітичних даних, що своєю чергою створюють якісний симбіоз для подальшого його застосування в практичній діяльності.

Верховний суд у межах огляду практики Касаційного кримінального суду зауважив, що для вирішення питання про здійснення спеціального кримінального провадження визначальним є факт перебування підозрюваного на тимчасово окупованій території України та оголошення його в розшук унаслідок ухилення без поважних причин від явки на виклик слідчих органів або суду. Достатньою підставою для оголошення розшуку особи, підозрюваної в учиненні злочину, є наявність у матеріалах досудового розслідування доказів того, що вона перебуває на тимчасово окупованій території України та не з'являється без поважних причин на виклик слідчого за умови його належного повідомлення. Додатковим підтвердженням перебування особи на тимчасово окупованій території України є вказівка у відкритих джерелах (зокрема, у мережі Інтернет) конкретного місцезнаходження особи на цій території [12, с. 7]. Зазначена характеристика безпосередньо корелюється з можливістю притягнення до кримінальної відповідальності особи-колабораціоніста, що залишила територію України. Водночас необхідно бути досить пильним під час одержання інформації щодо місця перебування тієї чи іншої особи, оскільки судова практика засвідчує, що вони досить часто схильні до обману й спеціально можуть демонструвати факт проживання в іншій країні, щоб заплутати слідство та сторону обвинувачення, переходячи на території України.

Саме тому важливим інструментом під час здійснення досудового розслідування колабораційної діяльності є оголошення розшуку особи, що сприятиме всебічному та масштабному залученню правоохоронних сил і засобів до встановлення місцезнаходження такого правопорушника та відповідно сприятиме притягненню його до кримінальної відповідальності в межах українського законодавства.

Аналізуючи розслідування створення не передбачених законом воєнізованих або

збройних формувань, Р. Дударець стверджує, що поняття слідчої ситуації є узагальненим і фактично охоплює два терміни – типової та конкретної слідчої ситуації в кримінальному провадженні [13]. Слід зауважити, що ми попередньо виокремили як типові, так і конкретні слідчі ситуації, які виникають під час здійснення досудового розслідування колабораційної діяльності, у зв'язку з чим позиція дослідника, на нашу думку, повністю відображає цей контекст.

В. Логінова, аналізуючи поняття та значення слідчих ситуацій у методиці розслідування злочинів, зауважує, що слідча ситуація – це сукупність обставин, що сформувалася на певному етапі розслідування на підставі фактичних даних про подію злочину, що дає змогу органам досудового слідства реалізувати свої можливості щодо розкриття, розслідування та попередження злочину [14, с. 282]. Натомість М. Романов зазначає, що слідча ситуація – це не лише декілька пов'язаних спільним об'єктом обставин. Ідеться передусім про системно та структурно компоновану сукупність основних детермінантів учинення кримінального правопорушення, будь-яку інформацію, що має доказове значення та може бути використана в процесі аналізу основних категорій і перемінних злочинної поведінки, обставин учинення кримінального правопорушення та всіх інших елементів складів злочину [15]. Попри те, що кримінологічна характеристика вчиненого кримінального правопорушення, пов'язаного з колабораційною діяльністю, не належить до структури криміналістичної методики, слідчий під час здійснення досудового розслідування зобов'язаний урахувати ті чи інші кримінологічні фактори, які прямо чи опосередковано впливають на соціально-психологічний контекст учинюваної колабораційної діяльності в державі, та співвідносити отриману інформацію з конкретно запропонованим типовим слідчим випадком.

Висновки. Зміст і сутність програмування дій слідчого на основі узагальнених рис і ознак типових слідчих ситуацій полягає в можливості ефективізації процесів здійснення досудового розслідування на основі діючої слідчої та судової практики з уникненням тих прорахунків і прогалин, що вже були допущені від-

повідними суб'єктами в інших кримінальних провадженнях. Слід звернути увагу на те, що використання досвіду здійснення досудового розслідування суміжних з колабораційною діяльністю кримінальних правопорушень

(таких як державна зрада, шпигунство тощо) є доречним під час формування засад криміналістичної методики доказування в кримінальних провадженнях щодо колабораційної діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Журавель В. А. Криміналістичні методики: сучасні наукові концепції : монографія. Харків : Апостиль, 2012. 304 с.
2. Пчеліна О. В. Криміналістична методика як особлива частина криміналістики. *Актуальні проблеми держави і права*. 2014. Вип. 74. С. 396–401.
3. Бахін В.П. Криміналістика : курс лекцій : у 2 ч. / В.П. Бахін, І.В. Гора, П.В. Цимбал. Ірпінь : Акад. ДПС України, 2002. Ч. I. 356 с.
4. Чернявський С. С. Теоретичні та практичні основи методики розслідування фінансового шахрайства : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2010. 610 с.
5. Початковий етап досудового розслідування злочинів, пов'язаних з тероризмом. *Allbest* : [сайт]. URL: https://otherreferats.allbest.ru/law/00970754_0.html.
6. Полуніна Л. В. Типові слідчі ситуації та процесуальні дії щодо їх вирішення під час розслідування незаконного збирання та розголошення комерційної та банківської таємниці. *Міжнародний юридичний вісник: актуальні проблеми сучасності (теорія та практика)*. 2018. Вип. 3–4 (12–13). С. 250–256. URL: <https://www.nusta.edu.ua/wp-content/uploads/2016/11/Міжнародний-юридичний-вісник-№3-412-13.pdf#page=248>.
7. Степанюк Р. Л. Принципи формування окремої криміналістичної методики. *Право і безпека*. 2016. № 4. С. 85–90.
8. Коваленко А. В. Початковий етап розслідування колабораційної діяльності, вчиненої на підконтрольних уряду України територіях. *Протидія проявам тероризму та колабораціонізму в умовах війни: стан та перспективи*: матеріали Всеукр. круглого столу (м. Кропивницький, 24 листоп. 2023 р.) / Донец. держ. ун-т внутр. справ. Кропивницький, 2023. С. 34–37.
9. Вирок Центрально-Міського районного суду міста Кривого Рогу Дніпропетровської області від 01 груд. 2022 р. у справі № 216/5345/22. *Єдиний державний реєстр судових рішень* : [сайт]. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107608102>.
10. Вирок Петропавлівського районного суду Дніпропетровської області від 06 верес. 2022 р. у справі № 188/621/22. *Єдиний державний реєстр судових рішень* : [сайт]. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106102626>.
11. Романов М. Ю. Методика розслідування незаконного перешкоджання організації або проведенню зборів, мітингів, походів і демонстрацій крізь призму ситуаційного підходу. *Актуальні проблеми держави і права*. 2022. Вип. 94. С. 110–115. URL: <http://www.apdp.in.ua/v94/13.pdf>.
12. Огляд судової практики Касаційного кримінального суду щодо здійснення спеціальної процедури кримінального провадження (досудового розслідування та судового розгляду) за відсутності обвинуваченого (in absentia). Рішення, внесені до ЄДРСР, з 2018 року по серпень 2022 року / [упоряд.: заст. голови Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду, канд. юрид. наук В. В. Щепоткіна, правове управління (III) департаменту аналітичної та правової роботи апарату Верховного Суду]. Київ, 2022. 23 с.
13. Дударець Р. М. Розслідування створення не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2020. 269 с.
14. Логінова В. В. Поняття та значення слідчих ситуацій у методиці розслідування злочинів. *Форум права*. 2010. № 3. С. 278–283.
15. Романов М. Ю. Теоретичні та практичні основи формування методики досудового розслідування незаконного перешкоджання організації або проведенню зборів, мітингів, походів і демонстрацій : монографія / Донецький держ. ун-т внутр. справ. Київ : 7БЦ, 2022. 312 с.

Дата першого надходження рукопису до видання: 20.09.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 16.10.2025

Дата публікації: 28.11.2025